

3.predavanje iz Filmske i tv kulture

Za drugu godinu Vaspitačkog smera

MEDIJSKO OBRAZOVANJE : POTREBA I / ILI NUŽNOST OPSTANKA SAVREMENOG SVETA KULTURE

Ideja o medijskom obrazovanju ne predstavlja *novum* našeg vremena. Ponekad je ona bila skopčana sa opštim procesima obrazovanja /sticanje tzv.opšte kulture, koja je unutar porodice, školskog sistema, vršnjačke grupe itd.,usvajana u svom bilo formalnom ili neformalnom obliku) ili je pratila specijalizovane i prevaskodno na umetničko stvaralaštvo fokusirane edukativne procese, najčešće realizovane sporadično , na različitim kreativnim radionicama, tribinama, kursevima, naučnim skupovima i stručnim seminarima, odnosno u kontekstu ostvarivanja nastavnog procesa u okvirima sistema visokog obrazovanja(informatika, studije kulture, umetnosti i medija, i dr. Srodni predmeti) , a u funkciji edukacije i „ produkcije ljudskih resursa“ za date umetničke i medijske oblasti, te kulturu u celini uzevši.

No, aktuelni mediji – a ovo se, pre svega odnosi na vizuelne, i, još preciznije, na medije masovnih komunikacija – odavno su prevazišli granice delovanja savremene umetnosti , preteći da svojim „softverom“ (aluzija se odnosi na teze o kulturi kao jedinstvenom softveru, autora Leva Manoviča/Manovich) ili preoblikuju svet kulture ili da ga, u njegovom tradicionalnom obliku bivstvovanja potisnu do same ivice nestajanja. Danas, u eri ekspanzije elektronskih generisanih vizuelnih interakcija i komunikacija, što sve više konstituišu naše životno okruženje i iskustvo, potreba za ovim vidom obrazovanja, u većoj meri nego ikada do sada, dobija na urgentnosti, intenzitetu i značaju. Pri tom se problemski spektar

kretanja samih procesa medijskog učenja kreće u rasponu od edukacije u strateške svrhe, tj. u funkciji vojne obuke i ostvarenja prevashodno ratnih ciljeva, pa sve do mirnodopskih domena njihove upotrebe, recimo, u svrhu rešenja pitanja saobraćajnih komunikacija, učenja na daljinu ili javnog zdravlja.

Stoga je pojmovna sintagma „medijsko obrazovanje“, koja podrazumeva najširi pristup proučavanju nekakvog opšteg medijskog ambijenta savremenog doba, odnosno same stvarnosti, najčešće povezana sa terminološki srodnim edukativnim procesima-medijskom pismenošću (u značenju elementarne edukacije: poznavanja prirode savremenih medija, njihovog teorijskog razumevanja, odnosno čitanja medijskih poruka, eventualne praktične upotrebe i, konačno, efektivne kritike) i obrazovanjem za medije (što, zapravo, zaokružuje obrazovne procese u sferi izučavanja medija tzv. edukacijom edukatora, obučavanjem određenih profesionalnih profila, tj. stručnih i pedagoških resursa, u ovom specifičnom domenu istraživanja).

„Medijsko obrazovanje“, kako tvrdi Nada Korać u časopisu Pedagogija, „pre svega ostalog, podrazumeva sticanje medijske pismenosti. Kao i sticanje svake druge pismenosti, ono može biti istinski uspešno samo ako se uzme u obzir povezanost između dva ključna faktora specifičnosti (datog) medija i načina na koji te specifičnosti razumeju oni koji se obrazuju. Kao jedan od nužnih uslova za uspostavljanje i razvoj demokratskog društva, ovako koncipirano medijsko opismenjavanje može značajno doprineti usvajanju demokratskih vrednosti kod dece i mladih svih uzrasta, uključujući i predškolski.“ U osnovi, ova ideja podrazumeva naglašavanje potrebe za uvođenjem medijske pismenosti kao posebnog nastavnog predmeta, ili, možda, čitavog seta srodnih predmeta i naučnih disciplina, u edukativne procese koji zahvataju sve nivoe i oblike obrazovanja, ali i disperziju odnosno implementaciju ovih tehnika, veština i znanja u sve raspoložive nastavne procese, bez obzira na različite predmet(e) proučavanja. Ona je, istovremeno, zasnovana na uverenju, koje mnogobrojni kritički orjentisani savremeni teoretičari medija danas s pravom pobijaju, da je medijska pismenost jedan od uslova za razvoj građanskih demokratskih vrednosti, posebno ukoliko se ova ne shvati automatizovano i posve jednoznačno.

Međutim, paradoks našeg doba zasniva se, i na činjenici da sveobuhvatna (totalna) medijska ekspanzija koja, ujedno predstavlja i glavno obeležje našeg vremena, nema svog pandana u teorijskom promišljanju i razumevanju ove složene (industrijske, ekonomske, društvene i „kulturne“) delatnosti. Šta više, ako se izuzmu primeri koji su gotovo incidenti u socio-ekonomskom kontekstu sagledavanja problematike povezane s današnjim svetom mas-medija, oni se najčešće upotrebljavaju i zloupotrebljavaju takoreći bez bilo kakve ideje (tj. svesti i samosvesti) o poziciji, vrednosti, uticajima i budućoj praksi njihove upotrebe u savremenim kulturama.

Otuda se čini da medijsko obrazovanje i njegovi derivati (obrazovanje za medije, medijska pismenost, i tome sl.) ne predstavljaju samo puku potrebu za učenjem i sticanjem znanja u oblastima koje tematizuju čitavu sferu kulturne industrije i domen tzv. „medijske kulture“, odnosno demokratska društva u postindustrijskom/informatičkom dobu, već nužnost determinisanu „duhom vremena“ (ili, eventualno njegovom suprotnošću, odnosno odsutnošću), a u funkciji egzistiranja u bitno promenjenim društveno-kulturnim okolnostima, što ih naposljetku, kontinuirano kreiraju sami mediji, te njihova prekomerna predstavna produkcija i simulacija znakova, značenja i, uopšte uzevši, znakovnosti kao takve.

Prema našem mišljenju, medijsko obrazovanje, kao svojevrsna ideološka konstrukcija nove društvenosti, ali i neophodnost savremenog trenutka, ne treba da bude nekakav puki teorijsko-analitički postav za izgradnju tzv. informatičkog društva (savremeni američki koncept tehnološkog znanja i njegove instrumentalizacije u društveno-ekonomskom kontekstu pojavljivanja) ili pak praktični uvod u proklamovano „društvo znanja“, što čini jednu od osnovnih razvojnih strategija zemalja, članica EU, i što je kao epistemološki ideal, bez sumnje vrlo diskutabilno (jer je u funkciji potvrde moći i tržišnog pariranja prethodno navedenom, američkom modelu), već temelj za saznavanje samog okvira stvarnosti, odnosno praktičnog delovanja unutar „matrica“ ontološke medijske paradigme koja, u ovom trenutku, teži da potisne, tehnološki uobličiti i transformišu celokupni svet do sadašnje kulture.

U tom smislu reči, neki teoretičari i pedagozi medija predlagali su da medijskom obrazovanju, odnosno medijskoj pismenosti, treba da prethodi jedna vrsta epistemološkog uvoda, koja bi predstavljala jednu uvodnu, kritički izvedenu kognitivnu refleksiju različitih teorijskih koncepata na kojima je uopšte moguće zasnovati različite teorije i oblike medijske pismenosti. Ovakav pristup, redukovan na svojevrsnu epistemološku ravan izučavanja sveta medija, a bez mogućnosti razmatranja njegovih komunikacijskih, socijalnih, kulturnih, civilizacijskih (tehničko-tehnoloških) i sl. intersubjektivnih pretpostavki, što sve zajedno čini jednu celovitu „ontologiju medija“, čini se, svakako, nedovoljnim za opis, dijagnozu stanja i kritiku fenomena savremenih medija, kao i novog, drukčijeg poimanja realnosti, koji iz ovoga proističe.

Iz ovih razloga je u savremenoj literaturi o kulturi i medijima, a naporedo s tezom u naučno-tehnološkom progresu što koincidira sa sveukupnim kulturnim razvojem u isto vreme prisutna i kontrateza o kraju kulture ili njenom kontinuiranom procesu nestajanja, što je konsekvencija eskalacije medijskog delovanja u sada već uveliko globalizovanom „kulturnom prostoru“, pretvorenom u još ranije anticipirano i makluanovski opisano planetarno selo. Bilo da je reč o procesima transformisanja kulture u medijski „softver“ ili je pak na delu njeno odumiranje, i to ne samo u postojećem, veći u svakom drugom pojavnom obliku, očigledno je da tzv. medijska kultura (zajedno sa njenim različitim oblicima multikulturalnosti) potiskuju u drugi plan svet tradicionalno shvaćenih kulturnih formi, što je, naravno, posledica aktuelne „informatičke revolucije“.

Iako ova poslednja teza radikalizuje pitanje odnosa medija i kulture, koji se na prvi pogled realizuje na štetu kulture i u direktnoj je suprotnosti s definisanjem ove relacije istaknute na Uneskovom sajtu o programima medijskog obrazovanja, na primer, (gde su aktuelni mediji tretirani kao podsticaji razumevanju pitanja kulture i društvenog razvoja, a u svrhu uzajamnog obogaćivanja i uporednog razvoja, posebno kada su aktivnosti mladih u pitanju), ona u isto vreme, podcrtava nužnost medijskog obrazovanja, koja će, podsticajem odgovornog korišćenja medija, ne samo obezbediti kvalitetnije i opsežnije učešće građanki i građana u političkom i kulturnom životu jedne zajednice, nego će, kritičkim preispitivanjem njihovog ukupnog delovanja, kroz organizovane debate i druge edukativne

programe ostvarene u ovoj oblasti, pre svega osnažiti mogućnost opstanka same kulture, koju „medijski efekti“ na današnje društvo u celini prete da uguše i čak savim ukinu.

Naša teza je, dakle, da se medijsko obrazovanje ne može ostvarivati bez uporednih procesa edukacije koji se tiču promovisanja univerzalnih kulturnih vrednosti, što zajedno sa istinskim demokratskim procesima, oživljeni u jednom realnom društvu koje afirmiše kulturu i obrazovanje kao samosvrhu, a ne sredstva/ instrumente za ostvarenje nečeg drugog, omogućava ne samo opstanak kulture i osnovnih vrednosti građanskog sveta, već i humanističke temelje ovih vrednosti, koje bar u ovom trenutku, stoje direktno nasuprot fetišističkoj, tehnokonomskoj ideologiji tzv. medijske sfere. Aktuelno medijsko obrazovanje, stoga, ne bi trebalo da označava samo one procese učenja o medijima koji podrazumevaju neposrednu obuku za korišćenje novih komunikacijskih sredstava, kao i sticanje znanja o njihovoj izmenjenoj i sve značajnijoj ulozi (socijalizacija i dr.) koju nesumnjivo zadobijaju u savremenom društvu, već bi ono (medijsko obrazovanje) trebalo da obuhvati i sve druge procese komunikacijskog posredovanja, koji se ne tiču samo kulture mas-medija, nego i one vrste socijalizacije, što kreativno doprinosi opstanku i razvoju sveta kulture, posmatrano ne samo u kontekstu medijskog, već i svakog drugog, na humanističkim osnovama izgrađenog sistema mišljenja, učenja i vrednovanja.